

ఆ హ్వ న ము.

4

కిలారి ! పద ! మన
 జనపదములకు—
 బొలాన బాటలు
 “కులాస” కద—చిన
 అరంటి తోటకు
 తలంటుకొనిరా.
 “చలాకి” పాలికా
 పు—లోతు నూతిని
 ఒయారి యేతపు
 టుయాలి గూనను
 బుదుంగు ముంచుచు
 వనంబు నిరమ్మ
 కరాల నెత్తుచు
 బుళుక్కు వంచుచు
 తడిన్ బదనులిడు
 సడిన్ బయిన్ నడ
 గడన్ గడన్ వడి
 తడంబడక చను
 “గడింబిడిన్” మన
 నుడిన్ గొలుపఁదగు
 కిలారి ! పద ! మన.
 జనపదములకు—

14

శుభ వాక్యములు.

—: 0 :—

“ఓం

పంచమైంశం పడియన్న పంచమైంశ
 నీలపుంశోమూలం బ్రహ్మ నీలకాంతి
 సాంఘికా సాంఘిక విశవద్యు పునీతా
 కొలది కొలదిగ పునీతా మూల
 కొంటిపిల్ల కాయం భోగిమంట పునీతా
 బ్రహ్మపుంశులకిండి చావంతిపు
 కలసియన్నియు గొలుచు సంకాంత
 గైకొనుము కుత్ర నా బహుళకరమైతివియె.”

14.1.1920.

సంఖ్య.	గీతి కాను క్రమణిక:—	పుట.
1	కోత పాట	1
2	బంగళా	5
3	ఎత్త ఎత్తని సంజ	6
4	కూలియన్ను కుత్తుకము	10
5	వరహు రాజా	12
6	రంగంనుండి	13
7	సంతనుండి	15
8	సంకు గాతిరి	17
9	రంయిరంయి	18
10	పొలము బయలున	20
11	తీర్థపు 'నరదా'... ..	21
12	ఏమంటూ నీవు రానంటావా ?	23
13	ఒక వేసరి యడరామ్మ ముస	25
14	ఎక్కడున్నానో తె	27
15	గొల్లవాడ ! పిల్లవాడ !	28
16	'రస్తా మరమ్మోతు'	29
17	తొండలపడే దేలా ?	
18	అంకశికంతును ముందు	
19	పేరులేని చిన్ని పువ్వు	
20	విహారపు—తావు	

VII

జన పదములు

VIII

2230

కోత్రోపాసం.

గీతిక. 1.

“మువ్వువులం కూల్కొన్నది
నాయప్పరామె
కోత్రోపాసం కూలికెడదాము
కూకుడుంటు కూల్కొన్నగా
నాయప్పరామె
కోత్రోపాసం కూలికెడదాము.”

6

బందరదడకంపు - నీర
అదమంగను - కట్టుకోని
కుందనంపు - కుత్తికండు
కుదురుగ మెడ “నదురు” కొని
దారి తంగేడుపువ్వు
తలను బద్దెపెట్టుకోని
కులుకుమోమునందు - కలిగి!
కుంకుమ బొట్టన్నకోని
కోత్రోపాసం కూలికెడదాము
నాయప్పరామె
కోత్రోపాసం కూలికెడదాము.

17

శీతకట్టు ప్రోద్బంధం
 వెచ్చవెచ్చ - కాయచండ
 "నిదురగనిక" "పీటిగనెగు"
 "అమడకు" "కూటికాడ"
 శేవః కౌమలి కీఁగనాఁగేను.
 చెఱువులో - చెంగలువలూఁగేను.
 శియ్యముఁగోటి బ్రీమల
 రొయ్యచాఱ ముఁయ్యడమూఁగ
 ముఁగకూరదొగువు మోఁగేను
 నీ మగని -
 కూడి -
 కుండకేమి -
 "కోఁతలోకి కూలికెడదాము
 నాయప్పరాయె
 కోఁతలోకి కూలికెడదాము."

చలిదిముంత కలియె గంత
 నెత్తి దొణకకుండ నిలిపి
 కొండవలి పిడినొడుపు గొలిపి
 అంచుఁ జెఱగల్గె మూపి
 తోడి వాండ్రొడొడు గలిపి
 'కోతలోకి కూలి కెడదాము
 నాయప్ప రాయె
 కోతలోకి కూలి కెడదాము.'

40

చిన్నిచిన్ని మంచుబొల్లు
 నన్నవనిమల్లు మీద
 మాపుచిల్చి జేపు రా లెను
 మొన్నబట్టిన గాలివాన
 మునిగినట్టి ముడుగుచేయి
 నిన్న మొన్న కేసినట్టి
 కొండగాలి కాఁపోయెను
 తెరవుమఱిగి - పెరవు లెఱిగి
 జఱిగపట్టి బాగులేక
 బేగి లెగినా
 'యప్ప రాయె
 కోతలోకి కూలి కెడదాము.
 నాయప్ప రాయె
 కోతలోకి కూలి కెడదాము.'

41

పైటలోని అమ్మగారి
 పచ్చి పగడములపేగు
 తొంగి చూడవంగి కోతాము
 గాజులులియ - పనలు గూతాము
 నేలపొడవు పండ వేతాము
 కోసినట్టి కొడవలికిని
 చొప్పువెన్ను చుట్టపేట్టి
 నిజమున్నెని ముదమురుంచి
 సుచ్చువెన్ను కొప్పరియాడ
 మల్ల 'గట్ట' 'మల్లి' వత్తాము
 కాలి - మట్ట - టక్కు - టిక్కు
 నంద - పొగ - మంచు - చాయ
 పిరిగి 'యోడ్ల' 'యొంటి' 'కొత్తాము'
 నీ రెండుమాడ -
 పొదువాడ -
 కోతలోకి కూలికెడదాము
 నాయప్ప రాయె
 కోతలోకి కూలికెడదాము.

72

కలిగట్ల,
 స్ఫురణ.

రచన,
 7-12-1922.

బల్లకట్టు.

గీతిక. 2.

ఈన లొడ్డుకు - పట్టు
ఆవలి బల్లకట్టు -
పొలములో నా బాన
తలపోయు చుంటాడు.
మద్దాన్న మోసాడు.
పొద్దుమీగున్నాది.
వెచ్చ నన్న ముకూర
వచ్చడి తలమోసాడు.
గుప్పనూర్చుడు 'కాశ'.
'కోప్పడు' ఊరిటాడు
గున్న మామిడికింద
నన్నెంచు కొనుచుండు.
దారిపోయేవారు
ఏ రోజు, మందుకు;
ఊరిలోనిదాన
ఈ రోజే మహారాజ!
ఈన లొడ్డుకు పట్టు
ఆవలి బల్లకట్టు.

18

తూర్పు విప్రుడు,
స్మరణ.

గతన,
18-12-1922.

ఎట్ట ఎట్టని నంజ.

గీ తి క. 3

ఎట్ట ఎట్టని నంజ .

నల్ల నల్లని పిల్ల

పచ్చ పచ్చని గడ్డి

కోయు చుండెన్ .

చేను .

మూయుచుండెన్ .

కాపు

దాయుచుండెన్ .

8

చూపులొడ్డని నూగని

పాపమొల్లని పెనుచు

పాపకొత్తని బాల

చాటునొదిగెన్

దొంగ.

మాటు నణగెన్

చేలి-

పాటు వదలెన్ .

16

తలకుఁజుట్టినపాగ

మొలకుఁజుట్టిన పంచె

కిల్లు పెట్టినజోడు

నర్దుకొంచుకా

గై తు

దిదుకొంచుకా

పెన

నదుచేసెకా.

24

ఇట్టైకొడవలిఁగోసి

పట్టెడై నెకదూసి

గట్టమీదను నేసి

రెవరోపరక

లదురు

తెదురులేక

ఎదురు

పడరె పోక 2

32

అశ్రుధు దాడిని గాచె
 అడుకూతురు మాచె
 అమను తడబడతొచ్చె
 కాపు కనగన్

గన్
 డ
 పూపు గొనగన్

పంట
 గాపె చనగన్

40

జొన్న మొలకలచాటె
 సన్న సన్నగ దాటె
 మారు నారవయ్యాటె

దంటల్లు
 రై యు
 కంటబడియెన్ .

పరిక
 లారక క్రిత !

48

‘తురక బాంబయి రై క

నీలియంచుల కోక

మాయ యందెల రాక

రామ చిలుక

ఇవిగొ

‘పరకలనియెన్’

ఎందు

దొఱక రెవరున్.

56

రాజమహేంద్రవరము,

స్మరణ.

రచన,

26.6.1921.

కథానియన్మల కుత్తుకము.

శీ తి క. 4.

మొగములను ముచ్చెమట లూడ్చుచు
మూసలను పెనుమోకు నీడ్చుచు
నాసిమలెత్తున మన్నురేచుచు
గుండ పేహు కులుకువ టేమో
ఏమో—

పాలిండ్ల బగడపు గుండ పేలేమో ?

6

కనుబరువు “నిర్సి” యనుచును
పెచ్చనన్నపు వేళగనుచును
మెట్టనడ - కట్టుసులుగొనుచును
కాళ్ళ కడీయాల్ కలికి నుడియేమో
ఏమో—

కిడియము సడిభిడియపడు టేమో ?

12

నశలు నడికట్టాడియ నెట్టుచు
 వీడు సిగముడి వేళ్ల బెనచుచు
 అలనటలు వోనడుగు నాపుచు
 వలపుఁజిమ్మెడు పదముగలుపేమో ?
 ఏమో—

పదముకడ పొదరింటినిలుపేమో ?

18

ఎదుటకుఁజది యేదిలేదు

మోహపడుటకు - పొద్దుకాదు

మఱుగుఁవెట్టగ మఱపురాదు

కూలియన్నల కుఱుకమదియేమో ?

ఏమో—

బాళితలపని పెరిమయదియేమో ?

24

—❦—

రాజమహేంద్రవరము,
 స్ఫురణం.

రచన,
 25.6.21.

వ ర హా ల రా జా .

గీతిక. ౨.

- కల్లములో చూచితినో — వరహాలరాజా !
- కాటుక కల్లనియంటూ — వరహాలరాజా !
- వట్టిగడ్డి మోపెత్తి తినో — వరహాలరాజా !
- పట్టెడ మెడ పెరిగింది — వరహాలరాజా !
- బంగారు పాయలు — వరహాలరాజా !
- చెంగున నేర్చిమ్మాయి — వరహాలరాజా !
- వడ్ల గింజలం తేసి — వరహాలరాజా !
- వడ్ల పొలుగలిసాయి — వరహాలరాజా !
- చేట నెత్తి చెరిగితినో — వరహాలరాజా !
- చేనబోసి లెక్కిచితి — వరహాలరాజా !
- అందుపదులు అరవై — వరహాలరాజా !
- మూడుపదులు ముప్పై — వరహాలరాజా !
- నాలుకదులు నల్లకై — వరహాలరాజా !
- అయిదుపదులు ప్లీ — వరహాలరాజా !
- ఆరుపదులు అరవై — వరహాలరాజా !
- పయట చివర గట్టిగను — వరహాలరాజా !
- మూట గట్టుకొన్నాను — వరహాలరాజా !
- మూటగట్టుకొని నేను — వరహాలరాజా !
- మోపు నెత్తుకెళ్లాను — వరహాలరాజా !
- దిస్సమెడను జూచింది — వరహాలరాజా !
- కన్యమంది నాయత్త — వరహాలరాజా !
- చెంగు చూచుకొన్నాను — వరహాలరాజా !
- దొంగవీర అన్నాను — వరహాలరాజా !

23

రంగంనుంచి.

గీతిక. 6.

రంగంనుంచి వచ్చిన రంగని రంగులు విన్నారా ?
రంగని పెళ్లాం రామికున్న హంగులు గన్నారా ?
ఊదా కోటు మోలెను పెట్టె ఓడను బెచ్చాడు
రాదారి పడవెక్కి యింటికి రంగమనచ్చాడు.
వట్టిమంచం పరుపు బిడ్డపణతివచ్చింది
పుట్టిలునుండి వచ్చిన నగనె మగనికి వచ్చింది.
పచ్చని కొబ్బరితోడొక పండుం రంగడు కొన్నాడు
ఇచ్చకువచ్చిన గుడిసాకటేసి కాపురమున్నాడు
నల్లని రేనడితాతలనాటిది పల్లం శేశాడు
పెళ్లాంతోడ కా రెముతోడి ఆకుపోశాడు
నారువపంటను తెల్లవరిపురి మంచిది కట్టాడు
దాళువపంటకు నన్నవరిని దండిగబెట్టాడు
మాడ దుడికిదొరగారిని తాదోలుతుంటాడు
బేడపావల పెళ్లాంతెన్నే పెద్దగతింటాడు
కళ్లంలో ఒకనాడు వారల కాముడు కాసెనుగ
రంగని రంగులు రామిహంగులు ఏమో వ్రాసెనుగ 16

ఊదాకోటు రంగడుదీసి యెగురపోస్తుంటే
 సాదారె కచూనుక రామిచేటలందిచ్చె
 పుట్టగోచి పెట్టిరంగడు రాశిచేస్తుంటే
 కట్టుకో కెగగట్టుక రామి పొల్లతో నీసె
 చుట్టిన పాగను ముట్టకరంగడు చెమటలోడిస్తే
 ప్పెట్టిన కాలిచుట్టును గొలుసును రామి నవరించె
 బంగరు పంటనితైపుసిరినిరంగడు కొలుస్తుంటే
 వంగుని పురే చీపిరికట్టను రామివడి తుడిచె
 నంజరంగుల రామి మొగము రంగడుదాస్తుంటే
 ముంజె తెక్కుల రామి దొంగకాముని కాసింది. 26

పెనుమంచిలి,
 స్ఫురణ.

రచన,
 26-5-1922.

సంప్రదించండి.

గీతిక. 7.

నడుమునంగిన మనలిమూనిసి
 నేల-చూపుల జాలిగొలుపుచు
 పొడుగుబాటను నడచుచుండెను.
 నాసిచ్చేగలకట్టి నాతఁడు
 నేలనానుక లాగునడ్డికి
 సుఖముగూర్చగఁ గ్రమక్రమముగ
 జబ్బసందుల నిటుకఁజొనుపుచు
 ముందుబాటను ముదముగనియెను.
 ఎనుబడేడ్డో తొంబడేడ్డో
 ఉండునతనికి. ఉత్తవరుగే—

10

‘ఎచటకేగితి తాత! నీవు
 ఏడబోతివి తాత! నీవు
 ‘నంత ‘కెల్లి’ ‘మల్లు’ ‘చుంటి’
 ‘సంతలోపల నేమికోంటివి’
 ‘ఉష్పకలు మిఱపకాయ’
 అనుచునే అతఁడంతలోన
 జబ్బను నిటికించినది తా
 వెలికిదీయుచు నేల నానుక
 నేలచూపుల జాలిగొలుపుచు
 పొడుగుబాటను నడచుచుండెను.

20

మహిలనే 'తను' పలుకరింపక
 పోయినను నను వెంటఁదలముచు
 పిలుపుగొలుపుచు 'తండ్రి! పైఁబడె
 నూటికొకటో రెండో తక్కువ
 ఎంతకాలంబిట్లు బ్రదుకుదా
 ఏమిలాభంబనుచు నడిగెను'
 ఏమిలాభంబనుచుఁ జెప్పదు ?
 నెంత కాలంబనుచుఁ జెప్పదు ?
 'సంత సంతకుఁ జనుచునీవు
 సంతలోపల ఉన్వకల్లు
 మిఱపకాయయు కొనుక్కొనుచును
 ఎంతకాలము సంతలుండునో
 అంతకాలము బ్రదుకు మంటిని.'

33

పెద్దాపురం,
 స్ఫురణ.

రచన,
 17-9-21.

నంకురాత్రి.

గీతిక. 8.

కంకురారాతిరి సంజవేళ - పారంసువి మెట్టికేరి
 తిరిగివచ్చునునుండెఁ గొర్తి - పెద్దెడ్లబండివాఁడు
 కందెడ్లబండివాఁడు - మంజుశాసనపుడేల సాంబఁడు
 పల్లనొక్కా తొమ్ముపైని - నాణెపు కాసుబాత్తాల్
 మెఱయఁగను తవరెండు చేతుల -
 తోకలను మెలిచెట్టి చల్ చల్ -
 అనుచుఁ గోలుమనుషువాఁడగ - వీరభద్రాపురపు జాయనె
 బాటఘాటే చెలంగ - భళిరా! 8
 నమక కొకమాటిపైమామయ - పిన్ననవ్వను నవ్వినాడుగ - 10
 అల్లనవ్వనె అరసినాడను -
 బండిలోపల - పిన్నపెద్దలు - పదికిపై గానున్నవారల
 కందఱునఁ దాముందుకూర్చుని - సాంబవిపైఁ జొడ్కినిలుపుచు
 నవ్వినకు మఱునవ్వ నవ్వెను - 12
 కూకకు మట్టది - కూరిలంగడి - జలగపండ్లమేటి క్యామల
 పెండియొడ్డాణఁబైపై - కుత్తికంటు పసిండిలోలా
 మెఱయఁబువ్వల కొర్తె కొకను - మఱియుచున గట్టినది 15
 ఎప్పుడు -
 పాంబఁడు నశ్యావలయు భార్యాభర్తలని ప్రజలెఱుగ
 రివుడో -
 మందహాసపు మధురదృష్టిని - అందఱికి వెఱుకయ్యెనో హా 20

వీరభద్రాపురము,
 స్మగణ

దచన,
 30-2-1922.

రంయి - రంయి

గీతిక. 9.

వీటిగట్టు - నెవ్విగట్టున్న - నెట్టుపొదలు - రేగియూగ
రంయి రంయి - రప్పు రప్పు - చెవులు తళతళ కట్టునట్టు
పెద్దపెట్టు వీనదొడగె - కొత్తనీటి యీదగాలి.
మబ్బుమలుగు - మనకపొద్దు - నెత్తిమీద నిలిచియుంట
తేరిచూడ నేరమయ్యె.

5

రేపుపడవ దేవునిపలు - భారముంచి పయనమయ్యె.
చాప 'జంయ్యి జంయ్యి' నీట - తడిసెననగె దట్టువంచె.
చుక్కనిక - గానీవాడు - చిక్కబట్టె - చేతికొద్ది
తన్ని పెట్టె దానికాలు.

9

మొలనువెండి బిలలు త్రామ - మొదలను తెగి మోనమైన
పడవనడుపు పంతమెనగ - పట్టునట్టె పట్టియుంచె

11

దూరమునను మబ్బులందు - చాటుచాటు చాయలందు
దొంకెనలను వంకలమర - పేదరాంమ్ర వేలు వేలు
నిలిచి కొత్తనీటియందు - కొట్టుకొనుచు గట్టుజేరు
పుల్లపుమక పొగుచేసి - గుట్టగాను గూర్చుకొనుచు
రేపు పడవ దేవునిపలు - భారముంచి పయనమగుట
చూచుచుండి చోద్యముగను.

17

వారి పనిని వారు మఱవ
 వారి చేతిడొంకెనకట్టి
 లట్ట నీటినంటి తేల
 వారి కురులుపాయచెడఁగ
 వారి చెఱఁగుపాడితప్ప
 వారు చిత్రపటములల్లు
 సొగసుగాను చూచిచూచి
 నగిరివారు నావనెంచి

25

నావ మనిషి నవ్వునెంచి
 'నా నశమూ నీ వశమూ :
 నవ్వేభామూ ! నవ్వే పడుచూ !
 గోదారి యీఁదగాలే
 ఎగిరిపోవునింకఁ జెఱఁగు
 తోసుకుపోవు తొట్టిపడవ'
 అనుచునాడె నాసువనఁగ
 ఆవలొడ్డు నావచేరె.

33

కపిలేశ్వరము,
 స్ఫురణ.

రచన,
 17-8-1919.

పొలము బయలున.

గీతిక. 10.

అప్పుడె పాడిన దందపు - పాట
అప్పుడె యూడ్చిన దా కడచేను
చట చట నడచుచు చక్కని కోస
మటలుచువచ్చెను మైమోజాన.

4

మళ్లగట్టపై మసలిన వీక
ననురసంజగా నగపడు చక చక
ఎగగట్టిన చీర్తిగదియ్యకయే
విడుముడి రై కను బిగగట్టకయే
విచ్చలపిడిమై వచ్చుచునుండెను.

9

అచ్చపు - పాటాకటను కొనుచును వే
మమ్ములజూచెను - ఏమిటి తోచెనొ
అలా అలా కోబ్బోమానుల
చాటున నే నడ బటనువడి
దాటుచు దాటుచు తన వారలలో
దబ్బునఁ గలుసుక తప్పించుక చనె
పాటకు సిగ్గా ? పడఁతికి సిగ్గా.

16

నరసాపురము,
స్ఫురణ.

రచన,
7-3-22.

తీర్థపు “సరదా”.

గీ తి క. 11.

ఎందుకీ మూతివిలుపు - ఎవరిమీదనో పడతి
ముందుతీర్థములోన - పూలంచు చీరకొంట
పదపద పడవెక్కు - పాటువేళ తప్పనంట. ||ఎం||

3

అందగాడ ! ఆలాగుననే - ఆనవెట్టి తీసికొన్తి
పాలకొల్లు సంతలోనె - నీలి చీరకొందునంటి
నడిపించినావు నీవు - వడివడి కాల్వగట్టె ||ఎం||

6

పెరవలి ‘లాకు’ కాడ - తగిలె దాని ముండమొయ్య
రహదారి పెద్దపడవ - రాతిరాగు దామటంటె
కడువడి ‘నమసు’ నంటి - కాస్త లెక్కకేమిటంటి. ||ఎం||

9

నీటుకాడపోని కాని - మారుతురు సత్రిములో
మంచిమాటజేసికొనగ , మనలి నామలేద నిన్న
ప్రొయ్యిరాజకీ నాకళ్లు - పోయిన మాటాడవై తి ||ఎం|| 12

రాతిరల్ల దానిపొడవు - రమణి నడచి యుసి తేము
పెచుగొండ రేవుదరినె - పూటకూటి యిల్లుటంటె
కూరతే రప్పెయూరిలో - కూడువండి పెడుచునవె. ||ఎం|| 15

వెన్నెకాడ ! మాయమాట - తిరుగుబట్టు నలుగురక్క
అయిదు సీపు ఆరు నేనని - అందులోనె ఇటుకుమంచు
ముప్పతిప్పలు పెట్టినావు - చెప్పకొన్న సిగ్గుసిగ్గు॥ఎం॥

18

సాగరాల జల్లులాట - సరిగంగన్నా నమాడ
వేగువేళ వేడుకనవె - వేగబోవ వలయు ననవె

రవలబండి ముపలగుట్టం - చిటికవోవ తలపుగొనవె. ॥ఎం॥ 21

సాగసుకాడ ! నచ్చుచూడు - ఆ వలంతర్వేదిచూడు
పోటువేళ - తొట్టిపడవ గాటఁబెట్టు నేటిపెండ్లి

తొట్టిపడవ వద్దు వద్దు - గట్టికూత కూసెనెదియో. ॥ఎం॥ 24

కూతవిన్న గుండెబెదురు - కదలుచున్న కంటికదురు

నావమాటలాడినాను - నాణెముగ తెరచాడవోవు

తప్పదూ చీటినితెస్త - వెలుగుచాయనుండువస్త ॥ఎం॥ 27

ఓడనెక్క చీరలేదు - నావనెక్కలేవలేదు

తీర్థమున కీ తీరువచ్చు - తెలువల ననవలెనుగాక !

వెలుగుచాయఁ బైటజాట - వెన్నెలనవ్వెదవరాజ ! ॥ఎం॥ 30

నరసాపురం,

స్మరణ.

రచన,

19.5.1923.

ఏమంటావా నీవు రానంటవా ?

గీ. 12.

ఏమంటావా నీవు రానంటవా ?

ఓడతెడ్డు గూడతోడు - ఒక్కలాగు చప్పుడొను
రాజుకోట నిమ్మతోట - ఒక్కలాగు చల్లుగుండు

ఏమంటావా నీవు రానంటవా ?

ఓడెక్కి 'రంగ మెల్లి' పోతనంటవా ?

గూడచేతఁ బుచ్చుకోని గునుస్తునంటవా ?

రాజుతోడ 'రాజ మంత్రి' చూస్తునంటవా ?

నిమ్మచెట్టు నీడపట్టు నిలుస్తునంటవా ?

8

ఏమంటావా నీవు రానంటవా ?

కాసుమాడ కోడెమాడ - ఒక్కలాంటి బేరమేను

సంజమాయ ముంజకాయ - ఒక్కలాంటి సారమేను

ఏమంటావా నీవు రానంటవా ?

కాసుజూసి కటకమునకుఁ గదలిపోతవా ?

కోడెమాడ తోలుకొంటు సంతకొస్తవా ?

సంజపొద్దు చన్నపట్నం సాగి పోతవా ?

ముంజకాయ తింటుకల్లు లొట్టి.

ఏనుంటున్నా నీవు రానంటవా ?

తెల్లముల్లు మబ్బజల్లు - ఒక్కలాగె చలువనేయు
నైనైతాను కోతచేను - ఒక్కలాగె ఒళ్లమూయు

ఏనుంటున్నా నీవు రానంటవా ?

తెల్లముల్లుగట్టుకోని దేశమెద్దవా

మబ్బజల్లు మలుపుకుంటు - మంచిగుంటవా

నైనైతానుచింపుకోని నీయకెద్దవా

కోతచేను కోసుకుంటు కులుకులాడ్తావా.

24

ఏనుంటున్నా నీవు రానంటవా ?

పిల్లపోగరు చింతచిగురు - ఒక్కలాగు పుల్లగుండు

మేనబావ చందమాంన - ఒక్కలాగు మేళవించు

ఏనుంటున్నా నీవు రానంటవా ?

పిల్ల ! ఒంటి విడచునగరం తెగిసి పోతవా ?

చింతచిగురుపప్పుకూడుసిమడ పెద్దతా.

చందమామగారి యూరు చక్కపోతవా ?

మేనబావతోడ నీవు మేల మాడ్తవా ?

32

~*~

రచన,
27-5-22.

ఒక వేసగి యపరాహ్నమున.

శ్లో 13.

రావీయాకులంతరాళ మందాడే గాలితేదొ
రావిచెట్టు కొత్త చిగురు రవములింక నేర లేదొ
భావమెల్ల రావికింద నీడపట్టు పట్టియుండె
నీడచలనమందె మనము నేర్పజొచ్చెగాన రవము
నీడల నెడునక్కట ములఁగూడఁ బలుకుకొనుచుఁ బాట
తీయములను లోకమునకు దివ్యామృత మట్టులిడునొ,
కోకిల మొకటుండియాండి కోనముఖరితంబుగాగ
కో కో యని కూయుచుండెఁ గొమ్మొనడి నన్నమోవి.
'లే లే లోడురుచ్చి' యనుచు, లేగదూడవెంటఁబలెను
స్వేచ్ఛదిరుగు నాలపోతు వెంటనుండి బలురాట,
మండుటెండ మిసిమిమబ్బ మై మఱపుల నష్టకపుడు
నిండుచూపులకును సుంత నిదురదూఁగునెమ్మి గొలిపె.
లైలమ్మయను జోలపాట లాలనములఁబల్ల వెత్తి,
పాటిమట్టి తోలువారు పల్లెఁదమ బండదగి
బండికొక్కరిచువుగు పెద పెండ్లివారిఁబలెను దిగి
చండ తరపుటెండవేళ నన్ననన్న పాటఁబో.

అందఱుదిగినారుకాని అందుననొక పడుచుప్పి
 ఎందుతాను నున్నదియొ యెఱుంగనంతటి గాఢనిద్ర
 వోవుచు దిగకట్టెబండి పొట్టిగడుకొయ్యనంటి
 సోలియుండె సొమ్మసిల్లి చుట్టునెండకాయచుండె.
 పాటుపడ్డప్పుడేని దాని మోటునొసటనంతచెమట
 పోసియుండలేదు 'లే' 'లే' 'ఓసి' యనచుఁ దోడివాండు
 పాపమనక కూలియాండులేవినారు పెద్దకూక
 నిట్టలేచి తలనునెత్త - నెత్త లేదు లేవ లేదు.
 పిల్లకొప్పు బండికొయ్యఁ బెనచికట్టె బండితోలు
 కోడెకాడు. వాడెయనగ - చేడెచూచెజంకెన నెఱ
 కోడెకాడు కొప్పునిప్పె - కొప్పునిప్పి కొనరిపలికె
 'కట్టె నెవడొకలనుజుట్టు - తట్టనెత్తుకొత్వరగ వచ్చి,
 వన్నె కాని మాటనిజమొ - స్వప్న సమ్మోహనంపు

వేసఁగి యపరాహ్నమదియ

30

పెనునుంచిలి,
 స్ఫురణ.

రచన,
 13-6-1922.

ఎక్కడున్నావోలే.

గీతిక. 14

“ఎక్కడున్నావోలే ! నీవు ”

‘అక్కడె ఆయింటిలోనె ,

‘ఆ అద్దాల మేడలోనె ? ,

పక్కున నవ్వుచు(బిల్ల

ప్రక్క సంఘటోని కరిగె

టక్కటి ఆ కోడెకాడొ

చక్కపోయె రాజబాట

అద్దాల మేడ యేంటో ?

మద్దరాలి జాడలేంటో ? —

కప్పతూట్లు వడ్డగుడిసె

నుప్పు లేని కూడుగుడిచె

తప్పతాగి వాడువచ్చె

తంప్పతల పసందుమెచ్చె.

13

నరసాపురము,

స్వరణ.

రచన,

16.3-1924.

గొల్లవాడ ! పిల్లవాడ !

గీ తి క. 15.

“గొల్లవాడ ! పిల్లవాడ ! గొడ్డకడల కుట్టవాడ !

‘గోదారి’ లోనగడుగ నీయొడలి ఘాళియేడ ?

గోళి కాయలాడినావ ? గూటిబిళ్లలాడినావ ?

కోతి కొమచు’ లాడినావ ? గొడ్డనెల్ల విడచియిచ్చ

చీమచింత చెట్లక్రింద - చెలంగియాడ్చెలరేగి”

గోదారిలోన ఈతాలాడు కొనుచునుంటివటర ?

6

“కాపుగారు ! కన్నదొరలు ! కాదు కాదు లేదు లేదు

గోళికాయలొడ్డలేదు గూటిబిళ్లమీటలేదు

కోతికొమచి దుముక లేదు గొడ్డనెండువిడువ లేదు

గొడ్డనేను తోలునపుడు గొడ్డవెనుక నడుచునపుడు

గొడ్డగిట్టరేగినట్టి గొప్పఘాళియొడలిగప్పె

‘గోదారి’ నిపుడెదిగితి గొడ్డవె ! యవె ! యనే ! యనే !

రాజమహేంద్రవరము,

స్మరణ.

రచన,

14-3-1922.

“రస్తా” “మరమత్తు”.

గీ తి క. 16.

బండ్లుదిగి నడవండి వీటికి

గుండ్లపై బడకండి నేటికి ||

రహదారి ఎగుడు దిగుడులు - మహారాజుల మరలబండ్లకు
నునుపుగను జేసేము మేము - ఇనుప తిరుగుడు గుండ్లను || ౧౦ ||
ధూళిదుమ్మును నెత్తి మోసిన - కోడలుట్టుల మన్నలారా
రాళ్లు నీళ్లను కలిపి మొత్తిన - కూలిపడుచుల మక్కలారా || బం
గున్న పొన్నలు తీయమావులు - కూళ్లు తినుమా చలువ తావులు
దారిప్రక్క నెచనెడు కలువ - దప్పికాల్చెడు కామధేనున || ౧౧ ||
ఎఱ్ఱదీపము నల్లబల్ల - యెఱుకవ్రాతల హద్దలలో
పెద్దమోకునులాగుకొనుచును - సుద్దులాడుచు బాడుకొందుము ||
ఎవ్వరీ నడబాటేనాదులా అవ్వలకు నొత్తి ల్లియుండుడు
మాట మొగమోటమ్ము లేదిట - మట్టి కంకటగులుకాలికి ||
పొద్దుపొడుపునవచ్చువారము - పొద్దుపొడుగున లాగువారము
పొద్దుకునుకునబోవువారము - అద్దిరా! అదెమార్గమనుకొన || ౧౨ ||

నరసాపురము,

స్ఫురణ.

రచన,

16-1-1923.

తొందట పడేదేలా?

గీతిక. 17.

తొందటపడేదేలా ? (ఓలే ! ఏ ఏ ఏ)

నందెలపడలేదే ? ॥

బందను ఆ కూడ్వ (అయ్యా ! ఆ ఆ ఆ)

అందెలు బాడమ్యే ॥

ముందటకాలువను (ఓలే ! ఏ ఏ ఏ)

చందురుతెలి నీరే ॥

పాలికిఁజేసేని (అయ్యా ! ఆ ఆ ఆ)

కూలికి రాలేదు. ॥

సాలికి నొకసారె (ఓలే ! ఏ ఏ ఏ)

‘పోలికి’ - పొలమూడ్పు ॥

దాలిని బుగ్గోసా ? (అయ్యా ! ఆ ఆ ఆ)

మాలను ‘బుగ్గో’సా ? ॥

12

—❧—

నరసాపురము,

స్వరణ.

రచన,

-11-1923

అందఱి కంటెను ముందు.

గీ తి క. 18.

అందఱి కంటెను ముందు అరయుదుగాకను కొనుచు
తొందఱిగను నేనచ్చితి తొలివేకువనే లేచి
సుందర సూర్యోదయ శోభా !

మందనిగానను జూపితి—

నేనువచ్చునదికి నొఱుగ రాణను దీపించియుంటి
నదిపైఁగల దిబ్బంశల హరితశకువ్రాశములో
సుందరసూర్యోదయశోభా !

ఎందఱో నినుజూచి రపుడె.

పల్లెవాఁడు పొలముకాపు తలమోతను పెఱుగమ్ము
గొల్లపదుచు చలిలోనే కులుకుచు నినుజూచిరిగా
సుందరసూర్యోదయశోభా !

మందుడనే వారికంటె.

12

నరసాపురము,
స్మగణ.

రచన,
2-1-1923.

పేరులేని చిన్ని పువ్వు.

గీ తి క. 19.

పేరులేని చిన్ని పువ్వు ! దారిపక్క చిన్ని పువ్వు !
 గట్టుపాడుగు గడ్డిపచ్చ - పూసినట్టి చిన్ని పువ్వు !
 వానకాటు వచ్చినట్టై - వానమబ్బు పట్టినట్టై
 పూయుచుందు ముమ్మరముగ - నామది నానందమిడుదు
 పేరునీకుఁ బెట్టెదవయ - పనులకాచువాడా ! దీని
 పేరేమీ యోరియన్న - గడ్డిపువ్వుని యడ్డముగను
 తనదు పనులదరికిఁదోలు - పడవలాగు విశిగలవాని
 అడుగునా అపుడెవాడు - ముందునడక మునలగుత్తి
 కట్టినెత్తి కదియమొత్తు - పెద్ద పెద్ద పిన్నపిన్న
 పండితులవలనఁదెలియ - మల్లెపువ్వు మంకెనపువ్వు
 ఏ దొపుట్టి యిలనగిట్టు - వట్టిపువ్వుని పొటవైతురు.

11

పేరులేని చిన్ని పువ్వు ! దారిపక్క చిన్ని పువ్వు !
 గట్టుపాడుగు గడ్డిపచ్చ - పూసినట్టి చిన్ని పువ్వు !
 నీళ్లుముంచు నీలవేణి - వెనకాతలె నెల్లివెల్లి
 నునుమెటుఁగున జినుఁగువన్నె - ఎటుపు పసుపు పేరుకడఁగ
 తుటిమి పేరు తోఁచదన్న —
 పడఁతి తీసివైవలేదు - తడుమునంత తగులనీవు
 మల్లెమొల్లొ మజీవిరజాజొ - బంతియొ చామంతియొ యని
 అట్టై దువ్వినట్టి కరలఁ - బొడిః కొనుచు పొదుపుకరల
 పువ్వునూఁకఁబుచ్చునంత - చెడునటంచు చేతహత్తి
 వీరివారి పేరునడుగు - పేరులేని చిన్ని పువ్వు

-వెలయుదీవు పేరు లేక —

22

రాజమహేంద్రవరము,
 స్ఫూరణ.

రచన,
 10-8-1919.

వి హా ర పు - తా వు .

గీ త క . 20.

విహారమున కేగునపుడు - విశ్రాంతిగొనుతావు కలదుచివర
చక్కనగు చిన్నారితావుదాని - చేరుటకు దారినడిచేలనడుమ
చేలనడుమను నడుచునపుడు - పచ్చనగు చేలరంగచ్చగువిడు
కమ్మనగు పాలవాసనలు చెలఁగు దారినేపట్టిపోవ
పంటకాలువ గట్టుతగులు - గట్టుపైఁగలవు పాదఁల్
బెండలూ - బీరలూ - కందికలగలుఫలూ

6

పంటకాలువ నీటఁగలవు - నిడుపులగు జమ్మికోసలు
మఱుసాగనుపూల పనలు - చల్లచల్లని గాలికూసల్
దొంగతనముగనచ్చి తగులు - నొడలిపై చెమ్మటాడు
నెంతయును నేదదేఱు.

10

రయితొకఁడు కానరాదు - కూలిపడుచైనఁ జనదా
పాలి కాపందుఁబోదు - ఆశ్వయుజ మానగుబులో
ఊడుపులు అంబనవెనుక - ఆ తావునందానిలువ
అత్యంత నిశ్శబ్దమై - హరితనస్యాధ్యముదమై
కనిపించు చుట్టుపట్లు.

15

ముమ్మరపు టూమ్మనందు - గుమ్ముమన్నట్టిపాటల్
ఈ నేటిశోభనడుమ - మానితంబైన స్మృతులన్
గొలిపిహృదిగొనరికొనరి - ప్రతికుతింపంగనేయు.
పైడుతలలూగుసుంత - శ్రోత వెన్నాడుకూంత !

19

నరసాపురము,
స్ఫురణ.

రచన,
27-9-22.

చ రణ సూచిక.

గీతిక సంఖ్య	మొదటి చరణము,	పుట
1	ముప్పావులాకూలొస్తద	1
2	ఈనలొడ్డుకు ప్బు	5
3	ఎఱువెఱువి సంజ	6
4	మొగములను ముచ్చెమట లూమ్మచు ...	10
5	కళ్లములో-చూచితివో వరహాలరాజా ...	12
6	రంగంతుంచి వచ్చెనరంగనిరంగులువిన్నారా	13
7	నడుమువంగిన ముసలిమూచిసి ...	15
8	సంకురాతిరి సంజవేళ సారంగుని మెటకే	17
9	ఏటికట్టునెదిగియున్న త్రొవ్వుదలుచేగిమూగ	18
10	అప్పుడె పాడినదందపు - పాట	20
11	ఎందుకీ మూకువిలుపు ఎవరిమీదసోపడెతి	21
12	ఏనుంటవూ నీవు రానంటవా ? ...	23
13	రావియాకుం తరాళ మందాడే గాలితేదో	25
14	ఎక్కడున్నావోలే నీవు ?	27
15	గొల్లవాడ! పిల్లవాడ గొల్లకడలకుఱ్ఱవాడ	28
16	బండ్లుదిగి నడవండి వీటికి	29
17	తొందఱపడెదేలా (ఓలే! ఏ ఏ ఏ) ...	30
18	అడతీకఁజెను మందు అడయుదుగా కనుకొనుచు	31
19	పేరులేని చిన్నిపువ్వు! దానిక్రిక్కచిన్నిపువ్వు!	32
20	నిహారమునకేలనపుకు విశ్వాంతిగొనుతావుకలదు చివర	33

స మాప్తి శ్రుతి

పాడి వంట యింట
పవుకూడు వంటింట
నగలు నాణాలొంట
కాటుక కడకంట
మగని చేతులుచంట
నాపాట జిమ్మంట
ప్రిగుంట! నేనుంట.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి:—

గ మ ని క.

కొండ కొలను వికసి తోత్పల
1 వ సంపుటము III వ పాత్తము
కుమార కంఠము.

నా ప డ వ

బ ం తి ఆ ట

ఉ శుత టుశుత

శి వా జి

పిట్టపాఠ పిట్టపాఠ - మున్నగునవి.

నల్ల నాలుగు అక్షరాలు

జ న ప ద ము ల ను.

“సనుకు” “రాయె”

‘ఒత్తాము’ ‘వత్తాము’ మద్దాన్నము’

‘సంతకెళ్లి’ మున్నగునవి ఆచూపా

త్ర ప్రివర్తనమును విస్ఫుటముగ

నూచించుటకునైయని యెఱుగునది

అబ్బేరుపేన్, కాకినాడ. సూర్యారావుపేట, 1924.

కలరుత్రము.

(గీతికలు.)

కవికొండల వేంకటరావు. బి. ఎ. బి. ఎల్. .

క వి

() పాఠక ()

శ్రీ కొండకొలను కసి తొత్పల శీర్షిక

(మొదటి సంపుటము—అయిదవ పాత్రము.)

—ప్రొ రక్షాక్షి. శ్రావణ పిత్ర—

అభినవాంధ్ర కాఠ్యస్థాన సుప్రకాశితము.

1924.

స ర్వసావ్యవ్య సకలతము]

[వెల నాలుగు అణాలు

37

ఓమ్

ఆదిమశక్తి.

ప్రకాశ మానమైన

ఆకాశమువైపు

తాత్కొండ పెలుగు

శీతలవనిమలుగు

అపారమైన పెద్ద

అంబుధిఁ బడు పొంటె

దిశ దిశ నది తీగి

తేట నీట విలుగు

‘అలా ఆలా’ నిలబడు

ఆలోచన శుభదృష్టిన్

నానాభంగులు పాడి

నవరసములు వెలయు

ఆ హ్వ న ము.

—ॐॐॐ—

పై రుగాలి పయనమా

ఎటనుండి యెటకో?

తేరి చూచునంత

దిజ్జండలపుఁ గొనలో

తెలితల చిన్నరి తరగను

నెలయించిన యట్లుండు

విలసిల్లును పెదరగన్

ఇసు కతిన్నెపై మొలకన్

వెసనూచును నట్టిట్టు

అట్టే ఆకడ తోటను

చెట్టు చెట్టు నడికదలు

వాటయు సంతేసుమ్మా!

వారక! హృదిఁ గనుగొమ్మా!

—ॐॐॐ—

శుభ వాక్యములు

“ఇటీవల మీచే రచింపబడిన పాత్రము
లున్నదయతో తెలియబరుపుడు.”

17-7-1921

సంఖ్య	గీతికాను క్రమణిక:-	పుట.
1	చిన్ని గీతికలు	1
2	విరిమలైపూలు	2
3	కలచూపు	3
4	గాలివాన	4
5	ఒక రేయి	5
6	దొమ్మరి ఆట	6
7	దాసిగొడవ	7
8	వెన్నెలలు	8
9	ఆరుబయట	9
10	మాతృలాలనము... ..	10
11	హాయి! హాయి!	11
12	విశాఖ సంద్రపుటాడ్డున	12
13	జీవనమను దారిలోన	13
14	చిన్నిచుక్క	14
15	ఒక మనస్థాయి	15
16	నది కడ	16
17	పెద్ద నవ్వు	17
18	బాతుల జంట	18
19	ఓ! బయ్య! ఓబయిత!	20
20	ప్రాణి కోటి బ్రదుకు సందడి	21

కలిరుతము .

40

చిన్ని గీతికలు.

గీతిక. 1.

చిన్నిపువ్వు చిలుగాలికిఁ జెలఁగియాడెడున్
పెద్ద చెట్టు పెనుగాలికి విఱిగి పడియెడున్.
పొడుపుటేరు తొక తొకరుతి పోక పోయెడిన్
పొడుగుకొండ మూఁగలాగు మూలమణిగెడున్.
రేనిఁజుక్క మినుకు మినుకు ప్రేమలీనెడిన్
వగటి పొద్దు మంచు తుండ భగభగమనెడిన్.
నలిక మంద మృదుమధురమునయన రమ్యముల్
తెలియరాఁరె చిన్ని గీతికలన గమ్యముల్.
ఎమ్మెకాని ఎలనగవులు, కన్నెపదుచు కనునన్నలు
జౌర! బట్టబయలె మైన నతిరహస్యముల్
రాఁరె తెలియఁ గొత్త కయిత సామనస్యముల్.

—:0:—

స్వరణ;
రాజమహేంద్రవరము.

రచన,
27-2-1920.

విరిమలై పూలు

గీతిక 2.

విరిమలై పూల పాట
తరులెల్ల మోయిఁబాట,
రామయ్య చిన్నవాఁడు
రహదారి కోడెకాడు.
తందాన తాన పదము
దానిని గాయముదము.
గందంపుఁ బూతలు మెడను
మందార పువ్వులు జడను

కుంతికిఁ గానుకఁ గోరి
కులుకుచు సాతురు బారల్
అలాక పాళిని బాలల్
పొలాల నూడ్చిన మూలల్

వంతకు బోవు బచ్చు
వంతసమున డబ్బిచ్చు
ఊరికి వచ్చు చుట్టము
పొరికి నిచ్చెడు-కిట్నము.

—:0:—

స్వరణ,
నరసాపురం.

రచన
4-10-22.

కలచూపు.

గీతిక ౩.

మృతిని గన్నటువంటి ప్రియులను
బ్రదికి యున్నటువంటి ప్రియులకు
చూపగల యలచోద్యమదేగా!
ఫలము దక్కని పాఠుల మాలికి
ఫలముజూపెను పారమదేగా!
విరహవేదన వేగును వకున
కరయదగు నందనము అదేగా!
కలను బోలినకంటి చూపొక
టిలను వేటొకటె సంగబోదుగ.

—;0:—

స్మరణ,
రాజమహేంద్రవరము.

రచన.
17.6.1920.

గాలివాన.

శ్లోక. 4.

ఎంతకాలమునుండి క్రిక్కిరిసి యుంటివో

ఈనాడు వెలువడితివీ - పెద్దగాలి- గాలివాన-గాలి,

కప్పుపైఁ గల పెంకు కాగితము పోలికను

ఎగురఁజేసితివీవు-అట్టె అట్టె- పెద్దగాలి-గాలివాన-గాలి

చెట్ల వేళ్లకు నంట శివమెత్తి నట్టుల

ఊపి పెకలించితివి-ఉండియుండి- పెద్దగాలి-గాలివాన-గాలి

గట్టిగోడలు పడగొట్టినట్టులు గానె

కూలద్రోసితివీవు-బెల్లుబెల్లు- పెద్దగాలి-గాలివాన-గాలి

హోరుహోరుమంచు చుట్టక వేసిన యట్టు

మాటుమోయించితివి- మాపుతేపు- పెద్దగాలి- గాలివాన-

తుత్తినియలుగ పాణిమొత్తంబులోయన [గాలి-

మేఘాలఁ బటచితివిమిన్నమన్న- పెద్దగాలి-గాలివాన-గాలి

చుట్టు ముట్టి పెద్దచోద్యంబు బలె నీవు

చూపుగొల్పితివెంతోస్వేరివగుచు- పెద్దగాలి - గాలివాన-

ఆపనెవ్వరి వశము-ఆశ్చర్య శక్తి నా [గాలి

హద్దుదాటితివీవు-అట్టె అట్టె- పెద్దగాలి-గాలివాన-గాలి

—:0:—

స్ఫురణ,
సరసాపురము.

రచన
22.11.22.

బె క రే యి.

గీతిక 5.

పడవ వాండు పాడేపాట - పడవలాగు పొడుగు త్రాడు
పడవ కెక్కి భావ మొనగె - పడవ నడక జీవమొనగె!
చీరురేయి జిత్రమోయి - మబ్బునట్టిన మనకరేయి
వాన కురియు బరువురేయి - వలిని గొలుపుగాలి రేయి
లాంతరొకడు వ్రేలబట్ట - మువ్వలొకడు ముందుగొట్ట
మూపులొంచి నడకకలిపి - సన్న త్రాడు బారుజేసి
పడవ వాండు పడవలాగ - పడవవాండు పాటపాడ ||౪||

తాటి బుట్టలు తలలగట్టి - తడియు బట్టలు పిడవవెట్టి
నడక పెచ్చనయము గొనుచు - పడవవాండు పాటపాడ ||౫||

గట్టు పొడుగు పాడేపాట - చినుకు చిటుకు చెలగేపాట
ఎడరగాలి జేరేపాట - వాలుగాలి జారేపాట
మువలరివల మోయుపాట - ఊగు త్రాటనులియుపాట
చుటుకుచుటుకు పడవనడవ - నడక కొలిపె సన్నబాళుకు
బాళుకులోన మెరిపు తళుకు - మెరిసె మినుకు మినుకుకాంతి
పడవ నున్న నాడు మనము - చూడగొనుచు దారిజూపె ||౬||

ఎన్నరాని యింపుపాట - లేల పాడయిరులబాట
కమ్మకమ్మని కన్నెపాట - లేల మొత్త వాన మొత్త
చిన్ని పాటచేవలెంచ - దుర్భరంపు జీవనాలు
నిర్భయంపు నీటుజూపె - నిబ్బరంపు బాటుజూపె ||౭||

—:0:—

స్ఫురణ
సరసాపురము కాలువ,

రచన
21-7-1922.

దొమ్మరి ఆట.

గీతిక 6.

దొమ్మరి వాఁడు డోలును కొట్టె
మొగ్గును వైచి తప్పెట తట్టి
దండను చఱచి తొడకొట్టె
మునసబుగారు ముస్తాబయిరి
కరణముగారు 'కందువ' వైచిరి
పెత్తందార్లు పెదపాగాల
సరుగు నిండ నలంకరించిరి
బడిలోపిల్లలు పక్కగ నిగిచిరి
కడగానుండిరి కడమ జనబులు
కరణం గారికి శిరమును వంచి
మునసబు గారిని ముదలనడుగుచును
పెత్తందార్లకు జిత్తమటంచును
నడు వీధిని డోల్యాయించెన్.
వాలు మొగ్గు మఱి పిల్లి మంతరము
దండము బస్కి బాణాసాము
కున్నీ చడి వస్తాదాడెన్
దొమ్మరి సానియు దుదగడ వెక్కి
గిర గిర గిర గిర గిర గిర తొగె
మునసబుగారి ముంజెము కడియము
కరణంగారి కందాణంగారి ము
పెత్తందార్ల పెత్తందార్ల
దొమ్మరి వాంగ్గివరయొమ్మరి గిరం.

దాసిగొడవ

శీతక 7.

అరి కీరి కంట్లు తోమి - యశ్వలమ్మ అనునగజ
ఇంకికేగ కంటి ఎలను - గుహ్య కలపు కొట్టుకొనుచు
జోగులన్న సొచ్చె నిల్లు-

“ఓసి! అప్పి! ఓసి! ఓలె; ఇల్లారారె! గుల్లతేపె
కంకణాల కనకమేదె? తీగయేదె? వేగతేపె?

నను ఖైదు కేగి తేను - నీకు మగని సోకు వడ్డె
అశ్వలాదు అమీనయ్య - అరుగు మీద అరుగొనుచు
నాకు సంకతేసితేని - నీకు మగని సోకువడ్డె?

అనుచు వాడు అడిగెనాలి - చప్పు చప్పున నన్ననన్న
తీగ తీసితిరెనప్పు - అప్పి కెంత యధి పేరీమొ
తీగపోతె పోయెగాని - మగఁడు దక్కెననుచుబొంగె

తీగయేదె యంచు నడుగ - దిన్న మెడ మఱునాడప్పి
అంట్లుతోమఁవారియింట - చెప్పినదిగ అమ్మగారు!

“జూదమాట త్రొగుడప్పు - డన్నియన్న వాడువచ్చి
ఖైదుకెల్లు ఓలె యన్న? కలగెమనసు - కాసుతిగ
ఇచ్చివేసి తీర్చినాను - ఇచ్చి వేసి తీర్చినాను
అనుచు చెప్పె నట్టె. కంట - తొణకె సిగ్గు తొటగ నీరు

—:0:—

మృరణ

రచన

శరసామృతము.

వెన్నెలలు

గీతిక 8.

తెల్లని వెన్నెలలు.
పచ్చని మొలకలను
చల్లగను నిలిచియుండె.
పచ్చని మొలకలు
తెల్లని వెన్నెలల
నుల్లసిలు చొప్పుచుండె.
తెల్లని వెన్నెలలు
పచ్చని మొలకపై
నిదురించి కలలు గనునో
పచ్చని మొలకలు
తెల్లని వెన్నెలను
నిదురించి కలలుగనునో
మొలకలు వెన్నెలలు
సక్తమైయున్నపుడు
స్వప్న సుఖ మెట్టిదనకు.
రెండింట సక్తమై
రెండింట నంటని
ఛాయ సఖమచిగొ చూడు.
మొలకలచి వెన్నెలది
మొలకలు వెన్నెలలు
సక్తమై భజియించు
స్వప్న సుఖమచియొ చూడు.

—;0:—

ఆరు బయట.

శ్లోక . 9.

భారసుస్థిరములై - కాటు చీకటందు
ఎత్తు దున్నలట్టుల్ - మత్త గజములట్టుల్
దోచు పర్వతములన్ - వీచుచల్లగాలిన్
బలుగు నాకసమునన్ - గొఱలె చిన్నిచుక్కల్
దూరమందుత్తరం - బారయలో మన్నెం
తొలకరి మెఱపూనెన్ - కలకాలపుఁజూపై
ఆరు బయట పల్లెన్ - ఏరే - సది సుఖమో
మడతమంచమందున్ - బందుకొంటి నొంటిన్
చెంతపేద యిండ్లన్ - వంతబాసి నట్టుల్
ఎడఁద చేతులెసఁగన్ - పడక గొనిరి గొల్లల్
వారియిండ్ల దీపా - లారిపోయెనపుడే
ప్రక్కమేఁకమందల్ - చక్కనిదుర నుండెన్
ఒకటిరెండు కుక్కల్ - వెకిలితనపుటార్పుల్
నక మొకములు విన్కగన్ - ఒకటనెయుచుండెన్
నాదు మనమునాదై - భేదసౌఖ్యములులే
కేదై వపు దయనో - సోదరసమమందెన్
చుక్కజూచులోనన్ - చక్కగాలివీచెన్
ప్రక్కదిరుగు నంత - టక్కరి మెఱపడరెన్
ఆరు బయట హాయో - ఆరేనది మాయో

స్ఫురణ,
కణిపూరు.

రచన,
15-6-20

మాతృలాలనము.

గీ. తి. క. 10

దీని సేన చెట్టు పూలుపైని - పాలనెల్లిచిలుకలుగా

దాసిలచ్చి చిన్నబిడ్డనిన్

ఈతాకులచాపపైని - తనదుగుడిసెనుంగిటన్

బట్టబయటఁ బండఁబెట్టెను

ఎదరింటివారి సేన - సేయఁబోలుదాసిలచ్చి

ఆరుఁటిల్లాలుపిలువ - లచ్చితనదుగుడిసెనుండి

నెలికినచ్చిదాఁలోని - బిడ్డనొక్కమాటుచూచి

యిట్టయెత్తిమిద్దుబెట్టి - ఆమకొరవత్తునంచు

వెడలినదిగ వేగ వేగ -

పేదరాలి వై భవంబు -

ఆలాలన మనతికాల - మాత్రమయ్య నందగించె

నట్టుకుచ్చులట్టుపూచు -

అలశిరీషకుసుమాంచల -

సాంధ్యగాగనమయమెంతసన్

స్ఫురణ.

రాజమహేంద్రవరము,

రచన,

2.2.1922.

హాయి! హాయి!

၂၀၁၁. ၁၁.

దవుదవ్వల నదీతల ప్రానిమల పులకితస్సర్ప

అపిరళ: సుందరమయ్యన్

చిన్నకు చెట్ల చలన మూలను .. రవళినుంతసుంత గొలిపి

మరుదంగుర మొక్క-సంజ - కనిపించెను గౌతమిపై

ఉక్క-పోతనున్న నాకు - చక్క-నొప్పెదానితగుల

మొత్త మెల్ల మెల్లగనది - మొత్తగిలెనొ హాయి! హాయి!

మలయశీతలంబగుచు, మందమగుచు మధురమగుచు

నాదోనూర్పు లందుగలిసి - నాదుజీవనంపు. పవన

వాహినీనొక టౌచునొప్పి - నన్ను డాసినన్ను దాటె

విష్ణురాని నది కెదురై - సంద్రముకడనుండివచ్చె

చక్క-న ననుంతగాలి :-

ఎంత మెల్ల మెల్లగనది-జరుదెంచెనో హాయి! హాయి!

ఎంత చలచలగనడి-మ్రోదగిలెనొ- హాయి! హాయి!

స్మరణ,

నరసాపురము.

రచన.

20-8-1922.

100

విశాఖ సంద్రపుటొడ్డున

గీ తి క. 12.

కుట్టవాండు పలుగులెత్త
ఎట్టపీత కేలభీతి ?
ఇంపుగొలుపు సంద్రమా !
నీదు తీరమందునన్
పల్లెవాండు వలన్తున్నెవ
మీలకేల మిడిసిపాటా ?
సొంపుజూపు సంద్రమా !
నీదు తీరమందునన్.
పచ్చకొండ ప్రక్కనలువ
నురుగుటలల విటుగులేల ?
ఓ విశాఖ సంద్రమా !
నీదు తీరమందునన్
ఎన్నిసార్లు నిలుతుని
న్నెంతజేపు తలఁతునో
ఓ ! అపార సంద్రమా
నీదు తీరమందునన్.

స్మరణ,
విశాఖపట్టణము.

రచన,
11.5.1921.

జీవన మను దారిలోన

గీ తి క. 13.

జన్మమనెడి జనకుఁగునను

కేరుమనఁగ బారుమనఁగ

మృత్యువనెడి యెఱ్ఱకడకు

పంపఁజూచెడిన్ — కాని

మంచిపిల్లవాఁడనో ? చెడ్డపిల్లవాఁడనో ?

జీవనమను దారిలోనఁ జెలఁగియాడుచున్

జన్మమునకు దూరమగుచు

మృత్యువునకు దొలఁగిచనుచు

జీవనమను దారిలోనఁ జెఁగియాడుదున్

తండ్రియెఱ్ఱకడకువోయి-నన్ను గూర్చిప్రశ్న వై న

ఒఱ్ఱనన్న నెమకినెమకి-నాకు నెల్ల నచ్చఁజెప్పి

తండ్రికొప్ప జెప్పెడిన్ - నాఁడె

మంచిపిల్లవాఁడనో చెడ్డపిల్లవాఁడనో

జీవనమను దారిలోనఁ జెలఁగియాడెదన్.

తెలివితక్కువో

ని లుచుమక్కువో ?

స్ఫురణ,
రాజమహేంద్రవరము.

రచన,
3.3-20.

చిన్ని చుక్క

గీతిక. 14.

“ చిన్ని చుక్క--మన్నునిద-కంటినలుసు-కంటెజినుగు-
 కాంతి వెలయ-వింతఁజూతు-నాశిరిమున-భాసిల్లుదు
 దూరమయన్-జేరికయన-నీకునాకు-నాటకం
 బేమిలేద-ఏమిలేద-మంచుకొండ-మఱుగులేదు
 అబ్బియలల-యడ్డులేదు-గోడలేదు-గొడుగులేదు
 చెట్టులేదు-పుట్టలేదు-కానినీదు-కాంతికడకు
 కాంచకుంటి-కనకడవుగ-కరయగళికి-మౌలుకకుంటి
 నిన్ను జేర-నేరకుంటి-ఒక్కతీరు-చక్కగాను
 చిన్ని చుక్క-చెలఁగుడవుడు-ఎందఁబోదు-వెందుఁగందు
 అడ్డపడెడు-నదియదేమి ?-తేటచుక్క-తెలుపుమిందు ”
 “ పోనెచటికి ?-రానెచటికి ?-పోనురాను-పూరుషుండ !
 కాంచవొక్కొ-ఘనమగుపగ-లందననా-నందనడుట
 విశ్వమగుట-లల్లెయంటు-” “ అడ్డపడున-దంతకల్ల
 అగపడు పగలాయటంటి-పగలయ్యెన్-దొగముడిగెన్
 తొగరపోద్దు-సాగసునిడిచె-ఎల్లనెలుగు-లేకమయ్యె
 నాకంటికి-నేదియడ్డు-లేకసాయె-జీకుతప్పె.
 అల్లచుక్క-నెల్లమఱచి-అహహ ! తెల్ల-వాతెనంటి.

స్ఫురణ,
 రాజమహేంద్రవరము.

రచన.
 20-1-1919.

ఒక మనస్థాయి

గీ తి క 15.

పలుమాటలు మనసున కొక - ప్రణయంపు బలుకుతును కొ
ప్రేమ పూరితపు బనియో - మధురమున భరితమననమో
నడకనొ మఱి మన్నకనే - ఇండుకొన్న విశ్రాంతినొ
కలనో యుదయపు వేళకా - మెలకువ గొనుతొలి తఱినో
మొదలు తుదను దోషింపక - ఎవకుదట్టి పెదవులపై
నుదయింపంగను నేయున్ - కొదమనవున్-హా! అవ్యక్త మొ!
ప్రియురాలెవ్వతె యచుకో - దముతుండెచ్చెడో తలఁపన్
ఏవిదూషకుడొకనబో - స్థూలదృష్టి మఱిదోచదుగా
లీలగన నదియటెచనుగా - కాలములో వెనుబడుగా
ఆనడక నె ఆశాంతినె - ఆకల నామెలకువనె
అట్లే పెదవుల నడుమనె - మటుమాయంబగు నవ్వు
నవ్వు నట్లే యుండునుగా - నవ్వునట్లేయుండునుగా.

స్మరణ,
శరసాపురము.

రచన,
3-2-24.

న ది క డ.

గీ తి క 16.

నదిలోన త్రెల్లుదుబ్బు-నవ్వుచుండెఁ దెల్లపువుల
నదికావల-ప్రొద్దుకునుకు-ప్రేమగొలిపె నెట్టిజగుల
నదికుత్తరమందు గిరుల-మెఱసె మొగులు కలుపుదీక్ష
నదికిదక్షిణమునలంక-లొప్పుచుండెనొక్కపచ్చ
నది కీవల నేను మదిని-ముదము గదురనిలిచియుంటి
నదినాఁడు నాకనుల-నవ్యశోభ నందగించె
నాముందట గోదావరి-నాకధునీచిత్రమయ్యె
అలల పోవు చిన్నిపడవ-నరసిరిగద అచ్చటఁబఱె

స్ఫురణ,
రాజమహేంద్రవరము.

రచన,
17-10-1924.

పెద్దన ప్ప.

గీతిక. 17

అవనుండి జీవనదిగ - జాలువారు డొటనీట

తాటి పట్టివంతెనకడ - రేవులోన - బచ్చగడ్డి

తడుపువేళ పకపకపక - పట్టరాని నవ్వునగిరిగా

పొట్టపగులు నవ్వునగిరిగా -

మాలపడుచు లంగడితో - గడ్డిమోపు లమ్మకొనెను

అడుపడుచులూ పొలముల - గడ్డికోసి నడ్డిజోలి

వైచుకొనెను పేదపడుచు - లొక్కపాకనక్కియన్న

కొడవలి వడికోసి కట్టు - చీనుగొనెను ఒంటిపడుచు

లావనుండి జీవనదిగ - జాలువారు సన్ననీట

తాటి పట్టివంతెనకడ - రేవులోన - పచ్చగడ్డి

తడుపువేళ పకపకపక - పట్టరాని నవ్వునగిరిగా

పొట్ట పగులు నవ్వునగిరిగా -

ఎచట నుండి అంతనవ్వు - పడుచులకును వచ్చినదో

తలనెత్తురు పలుకాడరు - పొలము నడుమ - కొడవలితో

నిలువునున్న గడ్డికోయు - కోతకు కనుమూతలిడుదు

రెడుటనున్న ఎత్తుకొండ - చుట్టచున్న నిట్టతాళ్ల

వారిపసులవ్వారిగాయ - మాగ్ధ్యమూనుమాలపడుచు

లగత నవ్వు నెట్లు నవ్వెదో?

ఎనరిచేనిలోని గడ్డొ
 ఊటకాల్వ ప్రిక్కదనఁగ
 నూటకాల్వలోన దడిపిరి
 ఏండ్బడిన శ్రమల మఱువ
 చల్లనేట నొడలు కడిగిరి
 ముందు లాభ మెంచనట్లు
 చీరచెఱుగు వారు దులిపిరి
 మూడుపుగాలు ఆరుకాయ
 లాపడుచుల కింకకాక
 ఏలఁదింత ? ఏలవఱాగ్ధ్యము ?

స్ఫురణ,
 రాజమహేంద్రవరము.

రచన,
 3-3-1922.

బాతుల జంట

గీతిక. 18.

నిండువజ్రదలో నిద్దపుజంట
ఉద్దిగ నీరజేడు ఒజుపుల జంట
పరవపు మద్దుల పత్తులజంట
పరిశుభ్రపు దేలిపిన్నియ జంట

ఆకాశముపై సందపుమబ్బు
నీటిని మోసెడు నీలపుమబ్బు
చల్లనిగాలికి నాగెడుమబ్బు
మబ్బులనీడల మసలెడుజంట
బాగులదూగెడు బాతులజంట

ముక్కులసీరము పిడిచెడుముక్కు
తొక్కలనర్దెడు పీచుపు డెక్కు
రాలవిసర గట్టెక్కెడుటక్క
ఇంటిచూపుచెను ఇంపులచొక్క
చక్కని బాతుల సరిపడ జంట

ఎంతమోహనపు టీక్షణసుఖమో
ఎంతశాంతమగు ఇష్టార్థంబో
ఇంతకు సంతకు నిలనవిరెండు
జంటగనున్నటు చాయలదోచె

స్ఫురణ,
సరసాపురము.

రచన,
8.9.22.

ఓ బ య్య ! ఓ బ యి త !

గీ తి క. 19.

ఓబయ్య ! ఓ ! బయిత ! సారకాయకోతలు కోయకురా !

రాతిరిఁ జలినలవేసావా ?

యోయ్యను మీసము జూసావా ?

చీలుగుబెండులు తేల్చావా ?

వారుగు పొడవులు కొల్చావా ?

కోతలనొడ్డుగ పాతావా ?

వీతలగంపెను నెత్తావా ?

గాలమువాడిగ గుచ్చావా ?

అలికిఁజేపలఁ దెచ్చావా ?

ఓ ! బయ్య ! ఓ బయిత ! సారకాయకోతలు కోయకురా !

స్ఫురణ,

సరసాపూరము.

రచన,

?

ప్రాణికోటి బ్రదుకు సందడి.

గీతిక. ౨౦.

పడవనీటఁ దేలి నడువ
పడవలోనఁ బండుకొంటి
కూర్కులోన కోర్కె-వింటి
వడవక్రింద నీటిరుతము
బండిబాట వడిగదోల
గడుకొయ్యను జేర్లబడుచు
ఒక్కకునుకు పాటులోన
వీంతవింటిఁ జక్కరవము
లోకయాత్రలోన సతము
ఆకసంబు నరసికొనుచు
శాంతతన్మయుండనుగ
జెవులబండువుగను వింటి
ప్రాణికోటి బ్రదుకుసందడి.

స్వరణ,
నరసాపురము.

రచన,
10.7.1922.

చ రణ సూ చిక .

గీతిక సంఖ్య.	మొదటి చరణము.	పుట.
1	చిన్నిపువ్వు చిటుగాలికిఁ జెలఁగియాడెడున్.	1
2	విరిమలైపూలపాట.	2
3	మృతిని గన్నటువంటి ప్రియలను.	3
4	ఎంత కాలమునుండి క్రిక్కిరిసి యంటివో.	4
5	పడవవాండు సాడేపాట - పడవలాగుపాడుగు	5
6	దొమ్మరివాడు యోలునుకొట్టె. [తాట.	6
7	ఆరికీరికంట్లతోమి-యప్పలమ్మ అసురసంజ.	7
8	తెల్లని పెన్నెలలు.	8
9	భారసుస్థిరములై - కాటుచీకటందున్.	9
10	దిరిసెన చెట్టుపూలు పైని - పాల నెల్లి చిలుకలుగా	10
11	దవుదప్పుల నదీతలప్రవిమలపులకితస్పర్శ.	11
12	కుఱ్ఱవాండు పడుగులెత్త.	12
13	జన్మమనెడి జనకుఁడునను. [ఔజనుగు.	13
14	చిన్ని చుక్క - చిన్న మీద - కంటినలును - కం	14
15	పలుమాటు మనసునకొక ప్రాయఁపుబలుకుతునుకొ.	15
16	నదిలోన కెల్లుగుబ్బ - నచ్చనుండె చల్లపువుల.	16
17	ఆవనుండి జీవనదిగ - జాలువాలు డాటనీట.	17
18	నిండువఱదలో నిద్దపుజుట.	18
19	ఓ! బయ్య! ఓ! బయిత! స ర కానుకోతలు కోయకురా.	19
20	పడవనీట దేలిఁ నడువ.	20

సమాప్తి శ్లోతి.

గీతిక అయిపోయె

ఇక మిగులునదేని?

గీతిక కొనదుతమేగా

అంతరాశమందు

శాంతమలయపవనో

దంతమగుచు - వినుచు

అదిగో!

నిశ్శబ్దపుటాత్మక

నిక్కపు తొలియూహన

వలయితసుశ్రుతి

నదిగో!

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

గమనిక.

కొండకొలను

కవిత్వం

100 గీతికలుగల

మొదటి సంపుటమంతటితో ముగిసినది.

ఈపైనుండి 100 ఊహలుగల

— రెండవ సంపుటము ప్రచురింపబడును. —

అందు మొదటిపాత్రము,

ప్రకృతి చందనము.

24

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TRIA 109 B 141
పుస్తకం పేరు	శివమాయమ్మ
తారీఖు	26/10/24
ముందు లెక్క	NO
వెనుక లెక్క	NO
మొత్తం పేజీలు	75
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	VI : VII, 39, 42, 44, 22, 1.2
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	akshaya
పేజీలు నిర్దేశించినది	thakur
స్కాన్ చేసినది	kavaler
పరీక్ష చేసినది	ASWINI
పేజీలు సరిచూసినది	
లైబ్రరీంగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good